



# 60-72 AYLIK ÇOCUKLARIN SOSYAL YETKİNLİK VE DAVRANIŞ DURUMLARININ BAZI DEĞİŞKENLERE GÖRE İNCELENMESİ

Belgin LİMAN<sup>1</sup>

<sup>1</sup>Dr. Öğr. Üyesi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, yliman@mynet.com

Geliş Tarihi/Received: 23.08.2019 Kabul Tarihi/Accepted: 24.03.2020 e-Yayın/e-Printed: 19.06.2020

DOI: <http://dx.doi.org/10.14582/DUZGEF.2020.136>

## ÖZ

Bu araştırmanın amacı, okul öncesi çocukların (60-72 aylık) sosyal yetkinlik ve davranış durumlarının bazı değişkenler açısından incelenmesidir. Araştırma tarama modelinde düzenlenmiştir. Çalışma grubunu bağımsız anaokullarına devam eden 139 çocuk oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri “Kişisel Bilgi Formu” ve “Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme-30 Ölçeği” (sosyal yetkinlik, kızgınlık-saldırganlık, anksiyete-içe dönüklük alt boyutunda) kullanılarak elde edilmiştir. Elde edilen verilerin analizinde; Kolmogorov-Smirnov (K-S) Testi sonucunda veri normallik ön koşulunu sağlamadığı için nonparametrik testlerden Mann-Whitney U testi ve Kruskal Wallis-H testi uygulanmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre çocukların cinsiyet, kardeş sayısı, anne-baba eğitim durumu değişkeninin sosyal yetkinlik alt ölçek puan ortalamalarında anlamlı bir farklılık yarattığı; çocukların anne-baba yaş, okul öncesine devam süresi değişkeninin ise sosyal yetkinlik alt ölçek puan ortalamalarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yaratmadığı belirlenmiştir. Çocukların anne-baba yaş değişkenine göre kızgınlık-saldırganlık puanlarında anlamlı bir farklılık belirlenmiştir. Ancak anksiyete-içe dönüklük alt ölçek puan ortalamalarında anlamlı bir farklılaşma olmadığı tespit edilmiştir. Diğer yandan cinsiyet, kardeş sayısı, anne-baba eğitim durumu ve okul öncesine devam süresi değişkeninin kızgınlık-saldırganlık ve anksiyete-içe dönüklük alt ölçek puan ortalamalarında ise istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma yaratmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

**Anahtar Kelimeler:** Okul öncesi, sosyal yetkinlik, kızgınlık-saldırganlık, anksiyete-içe dönüklük

## INVESTIGATION OF SOCIAL COMPETENCE AND BEHAVIOR CONDITIONS OF 60-72 MONTHS OF CHILDREN ACCORDING TO SOME VARIABLES

### ABSTRACT

The aim of this study is to examine the social competence and behavior of preschool children (60-72 months) in terms of some variables. There search was conducted in the screening model. The study group consisted of 139 children attending independent nursery schools. The data of the study were obtained by using unda Personal Information Form and Social Competence and Behavior Assessment-30 Scale yet (social competence, anger-aggression, anxiety-introversion sub-dimension). In the analysis of the data obtained; As the result of Kolmogorov-Smirnoff (K-S) test did not meet the normality of data normality, Mann-Witney U test and Kruskal Wallis test were applied nonparametric tests. According to the findings obtained from the study, it was found that the gender, number of siblings, and parental education status had a significant difference in the social competence sub-scale mean scores; It was determined that the children did not have a statistically significant difference in their parents' age, pre-school attendance eduration and social competence sub-scale mean scores. A significant difference was found in the anger-aggression scores of the children according to their parents' age variable. However, it was found that there was no significant difference between the mean scores of anxiety-introversion and subscale scores. On the other hand, gender, number of siblings, parental education and the eduration of pre-school education did not create a statistically significant differentiation in anger-aggression and anxiety-introversion subscale scores.

**Keywords:** Preschool education, social competence, anger-aggression, anxiety-introversion.

### 1. GİRİŞ

Bireyin çevresindeki kişilere ve topluma uyum sağlayabilmesi için olumlu ilişkiler kurma, başkalarına duyarlı olma, kurallara uyma ve olumsuz duygularını kontrol etme gibi sosyal becerilere sahip olmaları gerekmektedir. Sosyal becerilere sahip bireyler başkalarıyla sağlıklı ilişkiler kurabilen, işbirliği içerisinde çalışabilen, mutlu ve başarılı, başkalarının haklarına ve duygularına saygı duyan, kendisi için uygun olmayan

durumları geri çevirebilen ve gerektiğinde başkalarından yardım isteyebilen özelliklere sahiptir (Gülay ve Akman, 2009). Sosyal becerileri gelişmiş kişiler sosyal açıdan yetkin olan kişiler olarak görülmektedir. Sosyal yetkinlik sosyal ilişkiler, sosyal beceri ve değerlerle bütünleştirilen çok boyutlu bir kavramdır (Gülay, 2010) ve bireyin yaşadığı sosyal çevre tarafından kabul edilebilir davranışlar geliştirerek kişilerarası kalıcı ve olumlu ilişkiler kurmasını sağlayan beceri, davranış ve duyguların tümü olarak tanımlanmaktadır (Taborsky ve Oliveira, 2012).

Bireyin sosyal çevresi ile ilişkilerini şekillendiren sosyal yetkinliğe ilişkin özellikler erken çocukluk döneminde oluşmaya başlayıp bireyin gelecekteki tutum ve davranışlarını belirlemektedir. İlk sosyal deneyimlerin ailede yaşanması sosyal yetkinlik ve davranışları üzerinde ailenin etkilerini önemli kılmaktadır. Ebeveynlerin çocuğun olumlu veya olumsuz davranışlarına gösterdikleri tepkileri, çocukla kurduğu iletişim çocuğun kazandığı ilk sosyal becerilerini şekillendirmektedir (Çağdaş ve Seçer, 2011). Anne-baba ve çocuk arasındaki ilişkiler, çocuğun öğrenmeye ilişkin ilk deneyimlerinin gerçekleştiği aile ortamında geliştirdiği sosyal, duygusal ve davranış becerileri de sosyal yetkinliğinin oluşmasında önemli bir yer tutmaktadır (Özdemir, Vatandaş ve Torlak, 2009). Kardeşlerle geliştirilen ilişkilerin, ailenin diğer fertleri ve arkadaşlar ile kurulacak ilişkiler için önemli bir deneyim oluşturduğu; sosyal ilişkilere zemin hazırladığı belirtilmektedir. Sosyal yetkinliğin gelişimini etkileyen faktörlerden biri olan kardeş ilişkileri ve etkileşimlerinin çok yönlü olduğu vurgulanmaktadır. Bu etkileşim çocuğun ileriki sosyal ilişkileri açısından önemli görülmektedir. Özellikle kardeşler arası ilişkilerin ilk çocuklukta, çocuk için önemli bir sosyalleşme aracı olduğu vurgulanmaktadır (Deckard, Dunn ve Lussier, 2002). Ailenin yanı sıra, çocuğun dış dünyayı ve kendi iç dünyasını anlamasında yani bireyselleşmesi ve toplumsallaşmasında akranlarıyla kurduğu etkileşim oldukça önemlidir. Çocuk işbirliğinde oynama, yardımlaşma, tartışma, kaçma, kovalama, paylaşma, sıra bekleme, kabul edilme, reddedilme, kurallara uyma, bir işi başlatma ve devam ettirme gibi birçok deneyimi arkadaşlarıyla etkileşim içinde kazanmaktadır (Aydın, 2004; Keçecioglu, 2015).

Birçok gelişim özelliğinde olduğu gibi sosyal gelişimin en hızlı olduğu okul öncesi dönem, gelişim açısından kritik bir öneme sahiptir. Çocuğun kendini tanıması, duygularını kontrol edip ifade edebilmesi, yakın çevresi ve uzak çevresiyle sağlıklı iletişim kurabilmesi okul öncesi dönemde gerçekleşmesi beklenen sosyal becerilerdir (Çorapçı, Aksan, Arslan-Yalçın ve Yağmurlu, 2010; Kuyucu, 2013) ve okul öncesi dönem çocuğun bu becerileri kazanmasında önemli bir süreçtir. Sıra bekleme, uzlaşma, yardımlaşma, empati kurma, öfke kontrolü gibi sosyal becerileri gösterebilen çocuklar sosyal açıdan yetkin olarak görülmektedir. Sorumluluklarını yerine getirebilen ve başladığı işi tamamlayabilen çocuk, karşılaştığı durumlarda daha az endişe duyarak daha az davranış problemi sergileyebilmektedir. Bu bağlamda çocukların sosyal yetkinlik konusunda güçlük yaşamasında önemli etkenlerden biri davranış problemleri olmaktadır (Reeve, Jang, Carrell, Jeon ve Barch, 2004). Çocuklardaki davranış problemleri dışsallaştırma ve içselleştirme davranış problemleri olarak iki şekilde görülmektedir. Dışsallaştırma davranış problemleri; dürtüsellik, hiperaktivite, saldırganlık gibi davranışları içerirken, içselleştirme davranış problemleri ise sosyal çekingenlik, anksiyete (kaygı), utanma, içe kapanıklık gibi davranışları içermektedir (Campbell, Shaw ve Gilliom, 2000; Stacks ve Goff, 2006, akt. Durmuşoğlu-Saltalı ve Arslan, 2012). Söz konusu davranış problemlerinin erken tanımlanmaması ve bu problemlere erken dönemlerde müdahale edilmemesi çocuğun sosyal ruhsal yönden sorunlar yaşamasına ve kendini topluma karşı izole etmesine neden olabilmektedir (Owens ve Shaw, 2003; Özbey ve Alisinanoğlu, 2009).

Sosyal yetkinlik bireyin hayatı boyunca edinebileceği bütün becerilerin ön koşuludur. Okul öncesi dönemde çözümlenmemesi durumunda çocuğun ileriki hayatında uyumsuz ve sorunlu davranışlar sergilemesine neden olan utangaçlık, içe kapanıklık, saldırganlık, kaygı vb. davranış problemleri, çocuğun sosyal çevre içerisinde kabul görmesine engel olabilmektedir (Durmuşoğlu-Saltalı ve Arslan, 2012). Bu doğrultuda araştırmada okul öncesi çocukların (60-72 aylık) sosyal yetkinlik ve davranış durumlarında etkili olabilecek bazı değişkenlerin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

Okulöncesi dönem çocukların sosyal yetkinlik ve davranış durumları cinsiyete göre farklılık göstermekte midir?

Okulöncesi dönem çocukların sosyal yetkinlik ve davranış durumları kardeş sayısına göre farklılık göstermekte midir?

Okulöncesi dönem çocukların sosyal yetkinlik ve davranış durumları anne yaşına göre farklılık göstermekte midir?

Okulöncesi dönem çocukların sosyal yetkinlik ve davranış durumları baba yaşına göre farklılık göstermekte midir?

Okulöncesi dönem çocukların sosyal yetkinlik ve davranış durumları anne eğitim düzeyine göre farklılık göstermekte midir?

Okulöncesi dönem çocukların sosyal yetkinlik ve davranış durumları baba eğitim düzeyine farklılık göstermekte midir?

Okulöncesi dönem çocukların sosyal yetkinlik ve davranış durumları okula devam süresine göre farklılık göstermekte midir?

## YÖNTEM

### 2.1. Araştırma Modeli

Araştırma nedensel karşılaştırma tarama modelindedir. Bu çalışmada, okul öncesi çocukların (60-72 aylık) sosyal yetkinlik ve davranış durumlarına cinsiyet, kardeş sayısı, anne-baba yaşı, anne-baba eğitim durumu ve okula devam süresi değişkenlerinin etkisinin olup olmadığı ortaya konulmuştur.

### 2.2. Evren ve Örneklem

Araştırma evrenini, 2017-2018 eğitim-öğretim yılında Niğde İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı il merkezinde bulunan, anasınıfları ile bağımsız anaokullarına devam eden 60-72 aylık çocuklar oluşturmuştur. Niğde İl Milli Eğitim Müdürlüğünden alınan verilere göre il merkezinde toplam 2603 çocuk okul öncesi eğitim kurumlarında eğitim görmektedir. .05 anlamlılık düzeyinde evren sayısının 2603 olması durumunda örneklem sayısının 139 olması evreni temsil etme bakımından yeterli görülmektedir (Büyüköztürk vd., 2016). Bu durumda, bu çalışmanın örnekleminin evreni temsil edebilecek büyüklükte olduğu söylenebilir. Araştırmada, evrenden Basit Rastgele Örneklem Tekniği kullanılarak ulaşılan 139 çocuk ve ebeveyn araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Araştırmaya katılan çocuk ve ebeveynlerinin tanıtıcı özelliklerini içeren bilgilere Tablo 1'de yer verilmiştir.

Tablo 1.Örneklemin Demografik Özellikleri

| Demografik Değişkenler     |                 | f   | (%)  |
|----------------------------|-----------------|-----|------|
| Cinsiyet                   | Kız             | 74  | 53.2 |
|                            | Erkek           | 65  | 46.7 |
| Kardeş sayısı              | Tek çocuk       | 23  | 16.5 |
|                            | 1 kardeş        | 73  | 52.5 |
|                            | 2 kardeş        | 34  | 24.4 |
|                            | 3 ve daha fazla | 9   | 6.4  |
| Anne Yaş                   | 25-30           | 63  | 45.3 |
|                            | 31-35           | 53  | 38.1 |
|                            | 36-40           | 20  | 14.3 |
|                            | 41 ve üzeri     | 3   | 2.1  |
| Baba Yaş                   | 25-30           | 34  | 24.4 |
|                            | 31-35           | 70  | 50.3 |
|                            | 36-40           | 31  | 22.3 |
|                            | 41 ve üzeri     | 4   | 2.8  |
| Anne Öğrenim Durumu        | İlk-orta        | 49  | 35.2 |
|                            | Lise            | 45  | 32.3 |
|                            | Ön lisans       | 10  | 7.1  |
|                            | Lisans ve üstü  | 33  | 23.7 |
| Baba Öğrenim Durumu        | İlk-orta        | 48  | 34.5 |
|                            | Lise            | 38  | 27.3 |
|                            | Ön lisans       | 9   | 6.4  |
|                            | Lisans ve üstü  | 42  | 30.2 |
| Okul öncesine devam süresi | 1 yıl           | 93  | 66.9 |
|                            | 2 ve üzeri      | 46  | 33.1 |
| Toplam                     |                 | 139 | 100  |

### 2.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada Kişisel Bilgi Formu ve Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme-30 Ölçeği (SYDD-30) aracı kullanılmıştır.

#### 2.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından hazırlanan formda, okul öncesi çocukların cinsiyet, kardeş sayısı, doğum sırası, anne-baba yaş, anne-baba eğitim ve okula devam süresi düzeyine ilişkin bilgiler yer almaktadır.

#### 2.3.2. Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme Ölçeği-30

Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme-30 Ölçeği (SYDD-30) LaFreniere ve Dumas (1996) tarafından geliştirilmiştir. Çorapçı vd., (2010) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Sözü edilen ölçek okul öncesi dönem çocuklarının sorun belirtilerini ve sosyal becerilerinin niceliğini değerlendirmektedir. Ölçek 30 maddeden ve “Sosyal Yetkinlik (SY)”, “Kızgınlık-Saldırganlık (KS)” ve “Anksiyete-İçe dönüklük (AI)” olmak üzere üç alt ölçekten oluşmaktadır. “Sosyal Yetkinlik” alt ölçeği, çocukların akranlarıyla birlikte iken gösterdikleri işbirliği ve anlaşmazlıklara çözüm yolları bulma gibi olumlu özellikleri; “Kızgınlık-Saldırganlık” alt ölçeği, yetişkinlere karşı gelme ve akran ilişkilerinde uyumsuz ve saldırgan davranışlar gibi dışsallaştırma davranış problemleri; “Anksiyete-İçe dönüklük” alt ölçeği ise çocukların üzgün ve depresif duygu durumlarını, grup içerisinde çekingen davranma gibi içselleştirme davranış problemlerini değerlendirmektedir. Ölçek, 6’lı likert tipindedir. Araştırmada çocuklar öğretmenleri tarafından değerlendirilmiştir. Ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayıları alt boyutları için sırasıyla .88, .87 ve .84 olarak belirlenmiştir.

### 2.4. Verilerin Toplanması

Araştırma verileri, 2017-2018 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde Niğde İl Millî Eğitim Müdürlüğü’nden gerekli izinler alındıktan sonra İl merkezinde bulunan Basit Rastgele Örnekleme Tekniği kullanılarak belirlenen okul öncesi eğitim kurumlarında görevli öğretmenler aracılığıyla toplanmıştır. Öğretmenler araştırma ve ölçek hakkında bilgilendirilmiştir. Daha sonra araştırmada kullanılacak “Kişisel Bilgi Formu” ve “Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme-30 Ölçeği” araştırmaya katılan öğretmenler tarafından doldurulmuştur. Bu işlemler bittikten yaklaşık 40-45 gün sonra doldurulan form ve ölçek öğretmenlerden geri alınmıştır.

### 2.5. Verilerin Analizi

Araştırmanın verileri, çalışma grubuna dâhil edilen 139 çocuktan elde edilmiştir. Veriler bilgisayar ortamına aktararak SPSS 24.00 paket programı ile değerlendirilmiştir. Veri analizi sürecinde öncelikle parametrik testlerin temel koşulları olan uç değer, normallik ve homojenlik analizleri yapılmıştır. Çarpıklık, basıklık katsayıları incelenmiş, Kolmogorov-Smirnov normallik testi ve Levene homojenlik testlerine bakılmıştır. Alt ölçeklerdeki veriler normallik ön koşulunu sağlamadığı için non-parametrik testlerden Mann-Whitney U testi ve Kruskal Wallis-H testi uygulanmıştır. Kruskal Wallis-H testi ve Mann-Whitney U-testi için anlamlılık, 0,05 düzeyinde test edilmiştir. Kruskal Wallis-H testinden elde edilen anlamlı farklılaşmaların, hangi ikili gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla yapılan Mann Whitney U-testlerinde ise ölçme işlemine karışabilecek I. tip hatanın önlenmesi için Bonferroni düzeltmesi yapılmıştır. Bonferroni düzeltmesine göre, anlamlılık düzeyi karşılaştırılacak grup sayısına bölünmektedir (Miller, 1991).

## 1. BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde, araştırma sorularına yönelik istatistiksel analiz bulgularına yer verilmiştir.

**Tablo 2.** Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme Ölçeğine Ait Aritmetik Ortalamaları

| Alt Ölçekler                      | n   | $\bar{x}$ |
|-----------------------------------|-----|-----------|
| Sosyal Yetkinlik alt ölçeği       | 139 | 45.94     |
| Kızgınlık-Saldırganlık alt ölçeği | 139 | 21.34     |
| Anksiyete-İçe Dönüklük alt ölçeği | 139 | 18.78     |

Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme Ölçeğinin alt ölçeklerinde sosyal yetkinlik alt ölçeği puanlarının aritmetik ortalaması 45.94 kızgınlık-saldırganlık alt ölçeği puanlarının aritmetik ortalaması 21.34 ve anksiyete-içe dönüklük alt ölçeği puanlarının aritmetik ortalaması 18.78'dir. Ölçekte olumsuz puanlanan madde yoktur. Alt ölçeklerin ortalaması, erkek çocuklar için KS 20.04, SY 46.7, A 18.79 iken, kız çocukları için KS 16.4, SY 49.5, A 20.37'dir.

**Tablo 3.** Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme Ölçeğinin Alt Ölçeklerine İlişkin Cinsiyete Göre Aritmetik Ortalama-Standart Sapma Puanları (n=139)

| Alt Ölçekler           | Cinsiyet | n  | $\bar{x}$ | Ss     |
|------------------------|----------|----|-----------|--------|
| Sosyal Yetkinlik       | Kız      | 74 | 48.32     | 9.220  |
|                        | Erkek    | 65 | 43.23     | 11.264 |
| Kızgınlık-Saldırganlık | Kız      | 74 | 20.04     | 7.462  |
|                        | Erkek    | 65 | 22.83     | 8.758  |
| Anksiyete-İçe Dönüklük | Kız      | 74 | 18.66     | 6.670  |
|                        | Erkek    | 65 | 18.92     | 6.750  |

Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme Ölçeğinin alt ölçeklerinde sosyal yetkinlik alt ölçeği puanlarının aritmetik ortalaması kızlarda 48.32, erkeklerde 43.23, kızgınlık-saldırganlık alt ölçeği puanlarının aritmetik ortalaması kızlarda 20.04, erkeklerde 22.83 ve anksiyete-içe dönüklük alt ölçeği puanlarının aritmetik ortalaması kızlarda 18.66, erkeklerde 18.92'dir.

Aritmetik ortalama sonuçlarına göre "Sosyal Yetkinlik" (SY) alt ölçeği puan ortalamalarında kızların puanları erkeklerden yüksektir. Kızgınlık-Saldırganlık (KS) alt ölçeği puan ortalamalarında erkeklerin puanı kızlardan yüksektir. "Anksiyete-İçe dönüklük" (Aİ) alt ölçeği kız ve erkeklerin puan ortalamaları birbirine yakındır.

**Tablo 4.** Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme Ölçeği Alt Ölçeklerine İlişkin Cinsiyete Göre Mann Whitney U Testi sonuçları

| Alt Ölçekler           | Cinsiyet | n  | Sıra Ortalaması | U       | p   |
|------------------------|----------|----|-----------------|---------|-----|
| Sosyal Yetkinlik       | Kız      | 74 | 78.63           | 1766.50 | .00 |
|                        | Erkek    | 65 | 60.18           |         |     |
| Kızgınlık-Saldırganlık | Kız      | 74 | 64.33           | 1985.50 | .07 |
|                        | Erkek    | 65 | 76.45           |         |     |
| Anksiyete-İçe Dönüklük | Kız      | 74 | 69.28           | 2352.00 | .82 |
|                        | Erkek    | 65 | 70.82           |         |     |

Tablo 4 incelendiğinde okul öncesi öğrencilerin sosyal yetkinlik düzeylerinin, cinsiyet değişkeni açısından anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Tespit edilen farkın sosyal yetkinlik puan ortalamaları açısından, kız çocukların lehine olduğu gözlenmiştir (U=1766.50, p<.001). Dolayısıyla kız çocukların sosyal açıdan erkek çocuklardan daha yetkin olduğu söylenebilir. Diğer yandan erkeklerin kızgınlık-saldırganlık puanlarının aritmetik ortalamasının kızlara göre daha yüksek olmasına rağmen kızgınlık-saldırganlık puan ortalamalarında (U=1985.50, p>.05) anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir. Çocukların cinsiyetlerine göre anksiyete-içe dönüklük davranış puan ortalamalarının (U=2352.00, p>.05) da istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yaratmadığı görülmektedir.

**Tablo 5.** Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme Ölçeği Alt Ölçeklerine İlişkin Kardeş Sayısına Göre Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

| Alt Ölçekler           | Kardeş Sayısı      | n  | Sıra Ortalaması | $\chi^2$ | p   | Anlamlı Farklılık |
|------------------------|--------------------|----|-----------------|----------|-----|-------------------|
| Sosyal Yetkinlik       | 1. Tek çocuk       | 23 | 76.93           | 8.485    | .03 | 1-4               |
|                        | 2. 1 kardeş        | 73 | 65.52           |          |     |                   |
|                        | 3. 2 kardeş        | 34 | 81.94           |          |     |                   |
|                        | 4. 3 ve daha fazla | 9  | 43.50           |          |     |                   |
| Kızgınlık-Saldırganlık | 1. Tek çocuk       | 23 | 71.22           | .283     | .96 |                   |
|                        | 2. 1 kardeş        | 73 | 70.86           |          |     |                   |
|                        | 3. 2 kardeş        | 34 | 68.93           |          |     |                   |

|                        |                    |    |       |      |     |
|------------------------|--------------------|----|-------|------|-----|
|                        | 4. 3 ve daha fazla | 9  | 63.94 |      |     |
| Anksiyete-İçe Dönüklük | 1. Tek çocuk       | 23 | 69.78 | .382 | .94 |
|                        | 2. 1 kardeş        | 73 | 71.58 |      |     |
|                        | 3. 2 kardeş        | 34 | 66.47 |      |     |
|                        | 4. 3 ve daha fazla | 9  | 71.11 |      |     |

Tablo 5' te görüldüğü üzere çocukların sahip oldukları kardeş sayısına göre sosyal yetkinlik ( $\chi^2_{(3)} = 8.485$ ,  $p=.03$ ,  $p<.05$ ) puan ortalamaları anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. Bu farkın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek amacı ile ikili karşılaştırmalarda tercih edilen Mann Whitney U testi uygulanmış ve gruplar arasında tek tek karşılaştırmaya gidilmiştir. Karşılaştırma sonucunda farkın tek çocuk ile 3 ve daha fazla kardeşi olan çocuklar ve 2 kardeş ile 3 ve daha fazla kardeşi olan çocuklar arasında olduğu belirlenmiştir ( $p<.008$ ). Çocukların kızgınlık-saldırganlık ( $\chi^2_{(3)}=.283$ ,  $p=.96$ ) ve anksiyete-içe dönüklük davranış puan ortalamalarında ( $\chi^2_{(3)}=.382$ ,  $p=.94$ ) istatistiksel olarak anlamlı farklılaşma olmadığı görülmüştür.

**Tablo 6.** Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme Ölçeği Alt Ölçeklerine İlişkin Anne Yaşına Göre Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

| Alt Ölçekler           | Anne Yaşı      | n  | Sıra Ortalaması | $\chi^2$ | p   | Anlamlı Fark |
|------------------------|----------------|----|-----------------|----------|-----|--------------|
| Sosyal Yetkinlik       | 1. 25-30 arası | 63 | 70.13           | .323     | .95 |              |
|                        | 2. 31-35 arası | 53 | 70.79           |          |     |              |
|                        | 3. 36-40 arası | 20 | 69.38           |          |     |              |
|                        | 4. 41ve üzeri  | 3  | 57.33           |          |     |              |
| Kızgınlık-Saldırganlık | 1. 25-30 arası | 63 | 80.38           | 8.904    | .03 | 1-2          |
|                        | 2. 31-35 arası | 53 | 59.35           |          |     |              |
|                        | 3. 36-40 arası | 20 | 68.98           |          |     |              |
|                        | 4. 41ve üzeri  | 3  | 47.00           |          |     |              |
| Anksiyete-İçe Dönüklük | 1. 25-30 arası | 63 | 67.62           | 3.438    | .32 |              |
|                        | 2. 31-35 arası | 53 | 68.08           |          |     |              |
|                        | 3. 36-40 arası | 20 | 84.78           |          |     |              |
|                        | 4. 41ve üzeri  | 3  | 55.50           |          |     |              |

Tablo 6' da çocukların anne yaşına göre sosyal yetkinlik, kızgınlık-saldırganlık ve anksiyete-içe dönüklük puanlarına ait sayısal değerler verilmiştir. Görüldüğü üzere anne yaşına göre sosyal yetkinlik ( $\chi^2_{(3)} = .323$ ,  $p=.95$ ) ve anksiyete-içe dönüklük puan ortalamalarında ( $\chi^2_{(3)}=3.438$ ,  $p<.05$ ) istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma olmadığı belirlenmiştir. Çocukların kızgınlık-saldırganlık puan ortalamalarının ( $\chi^2_{(3)}=8.904$ ,  $p=.03$ ) ise istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmüştür. Bu farkın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek amacı ile yapılan analizler sonucunda farkın 25-30 yaş arası olduğu grup ile 31-35 yaş arası olduğu grup arasında olduğu görülmüştür ( $p<.008$ ).

**Tablo 7.** Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme Ölçeği Alt Ölçeklerine İlişkin Baba Yaşına Göre Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

| Alt Ölçekler           | Baba Yaşı      | n  | Sıra Ortalaması | $\chi^2$ | p   | Anlamlı Farklılık |
|------------------------|----------------|----|-----------------|----------|-----|-------------------|
| Sosyal Yetkinlik       | 1. 25-30 arası | 34 | 71.82           | .457     | .92 |                   |
|                        | 2. 31-35 arası | 70 | 70.39           |          |     |                   |
|                        | 3. 36-40 arası | 31 | 66.26           |          |     |                   |
|                        | 4. 41ve üzeri  | 4  | 76.75           |          |     |                   |
| Kızgınlık-Saldırganlık | 1. 25-30 arası | 34 | 83.91           | 7.610    | .05 | 1-3               |
|                        | 2. 31-35 arası | 70 | 67.24           |          |     |                   |
|                        | 3. 36-40 arası | 31 | 65.32           |          |     |                   |
|                        | 4. 41ve üzeri  | 4  | 36.38           |          |     |                   |
| Anksiyete-İçe Dönüklük | 1. 25-30 arası | 34 | 69.21           | 3.785    | .28 |                   |
|                        | 2. 31-35 arası | 70 | 66.47           |          |     |                   |
|                        | 3. 36-40 arası | 31 | 81.19           |          |     |                   |
|                        | 4. 41ve üzeri  | 4  | 51.75           |          |     |                   |

Tablo 7' de çocukların baba yaşına göre sosyal yetkinlik, kızgınlık-saldırganlık ve anksiyete-içe dönüklük puanlarına ait sayısal değerler verilmiştir. Görüldüğü üzere anne yaşına göre sosyal yetkinlik ( $\chi^2_{(3)} = .457$ ,  $p=.92$ ) ve anksiyete-içe dönüklük puan ortalamalarında ( $\chi^2_{(3)} = 3.785$ ,  $p=.28$ ) istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma olmadığı belirlenmiştir. Çocukların kızgınlık-saldırganlık puan ortalamalarının ( $\chi^2_{(3)} = 7.610$ ,

$p=.05$ ) ise istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmüştür. Yapılan karşılaştırma analizi sonucunda anne yaşının 25-30 yaş arası olduğu grup ile 36-40 yaş olduğu grup arasında kızgınlık-saldırganlık puan alt ölçeği puanları bakımından anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür ( $p<.008$ ). Buna göre, baba yaşı artıkça çocuğun kızgınlık-saldırganlık puan alt ölçeğinden almış oldukları puan ortalamalarının azaldığı söylenebilir.

**Tablo 8.** Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme Ölçeği Alt Ölçeklerine İlişkin Anne Eğitim Düzeyine Göre Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

| Alt Ölçekler            | Anne Eğitim Düzeyi | n  | Sıra Ortalaması | $\chi^2$ | p   | Anlamlı Farklılık |
|-------------------------|--------------------|----|-----------------|----------|-----|-------------------|
| Sosyal Yetkinlik        | 1. İlk-orta        | 49 | 59.53           | 9.701    | .02 | 1-3               |
|                         | 2. Lise            | 45 | 69.67           |          |     |                   |
|                         | 3. Ön lisans       | 11 | 98.59           |          |     |                   |
|                         | 4. Lisans ve üstü  | 34 | 76.28           |          |     |                   |
| Kızgınlık-Saldırganlık  | 1. İlk-orta        | 49 | 71.43           | 2.862    | .41 |                   |
|                         | 2. Lise            | 45 | 73.20           |          |     |                   |
|                         | 3. Ön lisans       | 11 | 79.73           |          |     |                   |
|                         | 4. Lisans ve üstü  | 34 | 60.56           |          |     |                   |
| Anksiyete-İçer Dönüklük | 1. İlk-orta        | 49 | 71.70           | .449     | .93 |                   |
|                         | 2. Lise            | 45 | 71.36           |          |     |                   |
|                         | 3. Ön lisans       | 11 | 68.36           |          |     |                   |
|                         | 4. Lisans ve üstü  | 34 | 66.28           |          |     |                   |

Tablo 8 incelendiğinde anne eğitim düzeyine göre sosyal yetkinlik ( $\chi^2_{(3)}=9.701$ ,  $p=.02$ ) puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu bulgusu elde edilmiştir. Bu farkın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek için Mann Whitney U testi yapılmıştır. Farkın anneleri ilk-orta mezunu ile ön lisans mezunu olan çocuklar arasında olduğu belirlenmiştir ( $p<.008$ ). Nitekim annelerin eğitim düzeyinin yükselmesinin, çocukların sosyal yetkinlik düzeylerini olumlu yönde etkilediği söylenebilir. Çocukların kızgınlık-saldırganlık ( $\chi^2_{(3)}=2.862$ ,  $p=.41$ ) ve anksiyete-içer dönüklük davranış puan ortalamalarında ( $\chi^2_{(3)}=.449$ ,  $p=.93$ ) istatistiksel olarak anlamlı farklılaşma olmadığı görülmüştür.

**Tablo 9.** Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme Ölçeği Alt Ölçeklerine İlişkin Baba Eğitim Düzeyine Göre Kruskal Wallis-H Testi sonuçları

| Alt Ölçekler            | Baba Eğitim Düzeyi | n  | Sıra Ortalaması | $\chi^2$ | p   | Anlamlı Farklılık |
|-------------------------|--------------------|----|-----------------|----------|-----|-------------------|
| Sosyal Yetkinlik        | 1. İlk-orta        | 48 | 57.49           | 7.943    | .04 | 1-4               |
|                         | 2. Lise            | 39 | 72.60           |          |     |                   |
|                         | 3. Ön lisans       | 8  | 85.19           |          |     |                   |
|                         | 4. Lisans ve üstü  | 44 | 78.58           |          |     |                   |
| Kızgınlık-Saldırganlık  | 1. İlk-orta        | 48 | 71.99           | 2.676    | .44 |                   |
|                         | 2. Lise            | 39 | 72.29           |          |     |                   |
|                         | 3. Ön lisans       | 8  | 85.06           |          |     |                   |
|                         | 4. Lisans ve üstü  | 44 | 63.06           |          |     |                   |
| Anksiyete-İçer Dönüklük | 1. İlk-orta        | 48 | 78.15           | 5.524    | .13 |                   |
|                         | 2. Lise            | 39 | 63.51           |          |     |                   |
|                         | 3. Ön lisans       | 8  | 47.50           |          |     |                   |
|                         | 4. Lisans ve üstü  | 44 | 70.95           |          |     |                   |

Tablo 9 incelendiğinde, baba eğitim düzeyine göre çocukların kızgınlık-saldırganlık ( $\chi^2_{(3)}=2.676$ ,  $p=.44$ ) ve anksiyete-içer dönüklük puan ortalamalarında ( $\chi^2_{(3)}=5.524$ ,  $p=.13$ ) istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı; çocukların sosyal yetkinlik ( $\chi^2_{(3)}=7.943$ ,  $p=.04$ ) puan ortalamaları arasında ise istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu bulgusu elde edilmiştir. Bu manidar farkın kaynağını belirlemek için yapılan karşılaştırma sonucunda; babaları ilk-orta mezunu ile lisans ve üstü mezunu grup olan çocuklar arasında olduğu belirlenmiştir ( $p<.008$ ). Buna göre babaların eğitim düzeyi yükseldikçe çocukların sosyal yetkinlik düzeylerinin yükseldiği söylenebilir.

**Tablo 10.** Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme Ölçeği Alt Ölçeklerine İlişkin çocukların okula devam süresine Göre Mann Whitney U testi sonuçları

| Alt Ölçekler           | Okula devam süresi | n  | Sıra Ortalaması | U        | p   |
|------------------------|--------------------|----|-----------------|----------|-----|
| Sosyal Yetkinlik       | 1 yıl              | 93 | 67.41           | 1898.000 | .28 |
|                        | 2 ve üzeri         | 46 | 75.24           |          |     |
| Kızgınlık-Saldırganlık | 1 yıl              | 93 | 67.96           | 1949.000 | .39 |
|                        | 2 ve üzeri         | 46 | 74.13           |          |     |
| Anksiyete-İçe Dönüklük | 1 yıl              | 93 | 68.99           | 2045.500 | .67 |
|                        | 2 ve üzeri         | 46 | 72.03           |          |     |

Tablo 10 incelendiğinde çocukların okul öncesine devam süreleri değişkenine göre sosyal yetkinlik (U=1898.000, p= .28, p>.05), kızgınlık-saldırganlık (U=1949.000, p=.39, p>.05) ve anksiyete-içe dönüklük davranış puan ortalamalarının (U=2045.500, p=.67, p>.05) istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yaratmadığı görülmektedir.

## 2. TARTIŞMA ve SONUÇ

Okul öncesi çocukların (60-72 aylık) sosyal yetkinlik ve davranış durumlarının çeşitli değişkenler açısından araştırıldığı bu çalışmada elde edilen sonuçlar ve diğer çalışmalarla olan ilişkileri aşağıda belirtilmiştir.

Çalışma kapsamında elde edilen bulgulara göre çocukların kızgınlık-saldırganlık ve anksiyete-içe dönüklük davranış puanlarının cinsiyete göre farklılaşmadığı ancak sosyal yetkinlik puanlarının anlamlı bir farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Alan yazın incelendiğinde de kız çocukların erkeklere göre daha fazla olumlu sosyal davranış sergilediklerini ortaya koyan pek çok çalışmaya rastlanmaktadır (Dinçer, 1995; Gülay, 2008; Hay ve Cook, 2007; Knafo ve Plomin, 2006; Romano, Tremblay, Boulerice ve Swisher, 2005; Uluyurt, 2012; Yaralı ve Özkan, 2016). Gür, Koçak, Demircan, Baç Uslu, Şirin ve Şafak (2015) tarafından gerçekleştirilen çalışmada kız ve erkek çocukların sosyal yetkinlik puanlarının cinsiyete göre farklılık gösterdiği, kızların erkeklere göre sosyal açıdan daha yetkin oldukları tespit edilmiştir. Yine Çorapçı vd., (2010) tarafından yapılan ölçek geliştirme çalışmasında, kızlarının erkeklere göre sosyal açıdan daha yetkin oldukları ve daha az öfkeli, kızgın davranışlar sergiledikleri saptanmıştır. Aynı çalışmada çocukların cinsiyete bağlı olarak okul anksiyete-içe dönüklük puanlarında anlamlı bir farklılaşma olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Benzer şekilde elde edilen bulgu Ural, Güven, Sezer, Azkeskin ve Yılmaz (2015) tarafından gerçekleştirilen çalışma sonuçları ile de örtüşmektedir. Söz konusu bu çalışmalarda örneklem grupları dikkate alındığında çocukların cinsiyetine göre farklılaşan sosyal yetkinlik ve davranış durumlarında biyolojik ve sosyo-kültürel faktörlerin önemli bir etkisi olduğu ve bu faktörlerin bilişsel gelişim ile etkileşime girdiği vurgulanmaktadır (Maccoby ve Jacklin, 1980). Toplumsallaşma sürecinde ebeveynlerin kız ve erkek çocuklarından bekledikleri davranış kalıpları değişmektedir. Kızlar sosyal ve gelişimsel açıdan bu süreçte beklenen davranışları daha fazla gösterirken, erkekler ise daha az sergileyebilmektedir.

Çocukların sahip oldukları kardeş sayısına göre Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme-30 Ölçeği içerisinde yer alan sosyal yetkinlik puan ortalamaları anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. Sosyal yetkinlik puan ortalamalarının karşılaştırılması sonucunda farkın tek çocuk ile 3 ve daha fazla kardeşi olan çocuklar ve 2 kardeş ile 3 ve daha fazla kardeşi olan çocuklar arasında olduğu belirlenmiştir. Tek olan çocukların puan ortalamalarının oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Bu durum tek çocukların anne ve baba ile daha çok yakın ilişkiler kurabileceğini, ebeveynlerin çocuklarına kişiler arası ilişkiler, rol model olma ve rehberlik yapma gibi işlevleri kolaylıkla sağlayabileceğini düşündürmektedir. Şehirli (2007) okul öncesi çocuklarla gerçekleştirdiği davranış değerlendirme çalışmasında, tek çocukların iki kardeş olan çocuklara göre daha uyumlu olduğunu; üç ve daha fazla kardeşi olan çocukların ise tek olanlara göre sosyal açıdan daha kaygılı olduklarını; iki kardeş olan çocukların tek olanlara göre daha fazla davranış problemi gösterdiklerini tespit etmiştir. İlgili alan yazında eve ikinci bir çocuğun gelmesiyle kardeşler arasında kıskançlık, rekabet ve huzursuzluk gibi duyguların daha yoğun olarak görüldüğü bilinmektedir (Er Gazeloğlu, 2000; Gander ve Gardiner,1998, s.289). Bununla birlikte kardeşler arasında geliştirilen ilişkilerin, ailenin diğer bireyleri ve



arkadaşlar ile kurulacak ilişkiler için önemli bir deneyim oluşturduğu; sosyal ilişkilere zemin hazırladığı bilgisine ulaşılmaktadır. Özellikle kardeşler arası ilişkilerin ilk çocuklukta, çocuk için önemli bir sosyalleşme aracı olduğu vurgulanmaktadır. Çocukların doğuş sırasının önemli olduğu, kardeşlerin birbirlerini taklit ederek yeni sosyal davranışlar öğrendiği ve sosyal yetkinliğe ulaştığı vurgulanmaktadır (Deckard vd., 2002). Görüldüğü üzere alan yazında sahip olunan kardeş sayısının işbirliğine ve sosyal ilişkilere yönelik davranışlarda farklılık yarattığı sonucuna ulaşan çalışmalar mevcuttur (Eminoğlu, 2007; Gizir, 2002). Çalışma kapsamında elde edilen bulgulara göre kardeş sayısına göre çocukların kırgınlık-saldırganlık ve anksiyete-içe dönüklük davranış durumları incelendiğinde ise benzer şekilde anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Kardeş sayısının çocukların davranış sorunlarında anlamlı bir farklılaşma yaratmadığı sonucuna ulaşan farklı çalışmalar bulunmaktadır (Kanlıkılıçer, 2005; Alisinanoğlu ve Kesicioğlu, 2010). Karayılmaz (2008) anasınıfına devam eden çocukların duygusal zeka ve sosyal uyum becerileri arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında çocukların duygularını yönetme becerilerinin kardeş sayısına göre farklılaşmadığı sonucuna ulaşmıştır. Kardeş sayısının ailenin tutum ve davranışlarına ve ekonomik duruma bağlı olarak kaygıyı etkilediği vurgulanmaktadır (Alisinanoğlu ve Ulutaş, 2000). Ebeveynler arası ilişkilerin sağlıklı olması, kardeşler arasında adil olma, çocukların ihtiyaçlarının zamanında karşılanması gibi durumların, çocukların anksiyete-içedönüklük davranışlarını daha az sergilemelerine neden olabileceği söylenebilir.

Çocukların Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme-30 Ölçeği sosyal yetkinlik ve anksiyete-içe dönüklük alt ölçek puanları anne ve baba yaşına göre farklılık göstermemektedir. Günindi'nin (2008) çalışmasında elde edilen bulgunun bu araştırmanın bulgusuyla örtüştüğü görülmektedir. Yapılan çalışmada, çocukların sosyal uyum ve becerilerinin annenin yaşına göre anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur. Bu durum anne ve babanın yaşından ziyade ebeveynlik becerileri, kendi sosyal beceri düzeyi ve çocuğuyla kurduğu ilişkide sosyal ilişkiler anlamında olumlu bir model olmasının daha belirleyici faktörler olduğu şeklinde yorumlanmaktadır. Bu çalışmada elde edilen bulgulara göre çocukların kırgınlık-saldırganlık puanları ise anne ve baba yaşına göre anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. Yapılan analiz sonucunda genç anne babaların çocuklarının kırgınlık-saldırganlık alt ölçek puan ortalamalarının, yaşı daha ileri olan anne ve babaların çocuklarından daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Ebeveynin yaşı ilerledikçe çocuğun öfke ve saldırgan davranışlar sergileme davranışları azalmaktadır. Bu durum yaşı genç anne ve babaların çocuk bakımı konusundaki deneyimlerinin daha az olması ve çocuklarının sosyal ve duygusal gelişimini destekleme konusunda tecrübesiz olmaları şeklinde açıklanabilir. Ebeveynlerin yaşı ilerledikçe ve edindikleri çocuk sayısı arttıkça çocuk bakımı ve ihtiyaçları konusundaki deneyimlerinin arttığı ve çocuklarına sosyal ve duygusal beceri kazandırma ve olumlu davranış geliştirme adına daha uygun ortamlar sundukları düşünülmektedir.

Çocukların sosyal yetkinlik puanları anne ve babalarının eğitim durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermiştir. Elde edilen sonuçlara göre anneleri ön lisans mezunu olan çocukların sosyal yetkinlik puanları anneleri ilk-orta mezunu olan çocuklardan daha yüksektir. Yine elde edilen sonuçlara göre babaları ilk-orta mezunu olan çocuklardan, babaları lisans ve üstü mezunu olan çocukların sosyal yetkinlik puanlarının ise babaları ilk-orta mezunu olan çocuklardan daha yüksektir. Bu sonuçlar anne-baba eğitim düzeyi yükseldikçe çocukların sosyal yetkinlik düzeylerinin yükseldiğini göstermektedir. Konu ile ilgili yapılan pek çok araştırmada elde edilen bulguları destekler şekilde eğitim seviyesi ile ebeveynlik, sosyal beceri veya sosyal davranış değerlendirmesi ilişkilendirilmektedir (Cousins vd., 1993; Fox vd., 1995). Çocukların kişilerarası beceriler, liderlik yeteneği ve öz düzenleme gibi sosyal yetkinlikleri, korku, kaygı, üzüntü ve utangaçlık gibi duygusal problemleri ve hiperaktivite, fiziksel saldırganlık gibi davranışsal problemlerini etkileyen aile, sınıf ve okul değişkenlerinin ele alındığı çalışmada (Hoglund ve Leadbeater, 2004) aile bazında anne eğitim düzeyi olumlu sosyal davranış durumlarında etkili bulunmuştur. Topaloğlu, (2013) 4-5 yaş çocukların sosyal yetkinlik puanlarının anne-baba eğitim durumlarına göre anlamlı bir farklılık gösterdiğini belirlemiştir. Araştırmada anne ve baba eğitim düzeyi yükseldikçe çocukların sosyal yetkinlik düzeylerinin yükseldiği sonucuna ulaşılmıştır. Nitekim alan yazın incelendiğinde, etkili anne çocuk iletişiminin ve annenin olumlu tutumlarının, çocuğun olumlu sosyal davranışlar edinmesini ve sosyal açıdan yetkinliğe ulaşmasını destekleyeceği bilgisine

ulaşmaktadır (Eisenberg, 1996). Çocuk-anne-baba ilişkisinin incelendiği araştırma sonuçları anne-baba eğitim düzeyi ve annelerin çocuğuyla ilgilenme derecesi arttıkça çocukların sosyal uyum ve becerilerinin arttığı sonucunu ortaya koymaktadır (Günindi, 2008; Sarı, 2007). Eğitim durumu olumlu anne baba davranışını artırarak, ebeveynlik rolünde etkili olmaktadır. Bu durumun ebeveynlerin çocuklarına yönelik sosyalizasyonlarında ve duygusal becerilere yönelik olumlu rol modeller sunulmasında etkili olduğu düşünülmektedir.

60-72 aylık çocukların anne ve babalarının eğitim durumlarına göre saldırganlık ve kaygı puanları incelendiğinde ise anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir. Konu ile ilgili yapılan pek çok çalışma baba eğitim düzeyinin çocukların saldırganlık puanlarında anlamlı farklılaşmaya neden olmadığını ortaya koymaktadır (Alisinanoğlu ve Kesicioğlu, 2010; Gülay, 2008; Kadan, 2010). Elde edilen bulgular Günindi (2008) tarafından gerçekleştirilen çalışma sonuçları ile de benzer doğrultudadır. Sözü edilen çalışmada anne-baba eğitim durumuna göre çocukların saldırganlık puanları farklılaşmamaktadır. Gülay (2008) çalışmasında, çocukların saldırgan ve korkulu-kaygılı davranışlarının; benzer şekilde Topaloğlu, (2013) saldırganlık ve kaygı puanlarının; Varol (1990) ise kaygı düzeylerinin babaların eğitim düzeyi değişkenine göre farklılık göstermediği sonucuna ulaşmıştır. Buna karşın konu ilgili çalışmalarda farklı sonuçlarla da karşılaşmaktadır. Kadan (2010), okul öncesi dönem (4-6 yaş) çocuklarında anne-babanın eğitim seviyesi düştükçe, çocukların fiziksel ve sözel saldırganlıklarının arttığını belirlemiştir. Yine Gümüş (1997) yaptığı çalışmada, anne ve babası yüksek okul mezunu olan çocukların kaygı düzeylerinin düşük olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu durum eğitim seviyesinin yükselmesinin ebeveynlerin bilinçli tutum olasılıklarını arttırdığı şeklinde yorumlanabilir. Etkili anne-baba-çocuk iletişimi, ebeveynlerin çocuklarıyla daha fazla vakit geçirmelerini ve çocuklarıyla olan iletişimlerini olumlu yönde etkileyebilmektedir. Ayrıca ailenin sosyoekonomik düzeyi çocukların duygusal gelişimi açısından önemli görülmektedir. Eğitim düzeyi, çalışma durumu ve aylık gelir gibi kavramlar ise sosyoekonomik düzey ile ilişkilendirilmektedir. Ebeveynlerin eğitim düzeyinin yükselmesi sosyoekonomik düzeyinin yükselmesine neden olabileceğinden dolayı, bu durumun çocukların davranışlarında belirleyici bir rol oynadığı düşünülmektedir.

Araştırmada, çocukların okul öncesine devam süresine göre alt boyutların hiçbirinde, gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde bir farklılık olmadığı bulunmuştur. Literatür incelendiğinde konu ile ilgili yapılan araştırmalarda çeşitli bulguların yer aldığı görülmektedir. Okul öncesi eğitim sağladığı deneyimler ile çocukların sosyal duygusal yaşamını güçlendirmekte, dolayısıyla sosyal becerilerinin gelişimine katkı sağlamaktadır. Bu yönüyle, çocukların var olan potansiyellerini üst düzeye taşımakta ve toplumla uyum içerisinde yaşama becerisini artırmaktadır. Nitekim birçok araştırma bu bilgiyi desteklemekte ve çocukların okul öncesi eğitim kurumlarına devam etme süresi uzadıkça sosyal uyum ve beceri düzeylerinin de olumlu yönde arttığını vurgulamaktadır (Atılgan, 2001; Baran, 2005; Dinç, 2002; Gizir, 2002; Günindi, 2008; Öztürk, 2008). Sylva, Melhuish, Sammons, Blatchford ve Taggart (2004) da yürüttüğü çalışmada, okul öncesi eğitimden daha uzun yıllar yararlanma sonucunda çocukların zihinsel ve sosyal/davranışsal gelişimleri üzerinde olumlu etkiler yarattığı bulgusuna ulaşmışlardır. Çalışma kapsamında elde edilen bulguları destekler nitelikte çalışmalara da rastlanmaktadır. Özbey'in (2009) yaptığı çalışmada, çocukların okul öncesi eğitime devam etme sürelerine göre Anaokulu ve Anasınıfı Davranış Ölçeği'nde (PKBS-2) yer alan Sosyal Beceri Ölçeği'nin genelinden ve tüm alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. Özbey ve Alisinanoğlu (2009) araştırma bulgularıyla benzer nitelikte, sosyal beceri düzeyinin okul öncesi eğitime devam süresiyle farklılaşmadığını belirtmiştir. Çocuğun sosyal ve duygusal gelişiminin desteklenmesinde okul öncesi eğitiminin önemi yadsınamaz. Ancak bu durum anaokuluna devam süresinin çocuğun sosyal yetkinlik ve davranış durumlarını belirlemede tek başına yeterli olmadığını göstermektedir. Çocukların sosyal yetkinlik ve davranış durumları aile ve içinde bulunulan sosyal çevrenin yanı sıra mizaç ve akran ilişkileri gibi değişkenlerin de yer aldığı geniş bir yelpazede değerlendirilmelidir.

### 3. ÖNERİLER

Araştırmadan elde edilen sonuçlar doğrultusunda oluşturulan öneriler:

- Okul öncesi eğitimi çocuğun tüm gelişim alanlarında kritik öneme sahiptir. Öğretmenlerin çocukların olumlu davranışlarını pekiştirmesi önemli görülmektedir. Diğer yandan öğretmenlere problem davranışları sıklıkla sergileyen çocukları tespit ederek, çocukların sosyal gelişimlerini olumlu yönde etkileyecek etkinliklere daha sık yer vermeleri önerilebilir.

- Ailenin sağladığı yaşantısal deneyimler ve sunduğu rol modeller, çocuğun olumlu sosyal davranışları geliştirmesinde önemli görülmektedir. Bu amaçla ebeveynlere çocuklarının sosyal yetkinliklerini geliştirmelerine yardımcı olmak amacıyla seminer ve konferanslar düzenlenebilir.

- Eğitim sürecinde aile ve öğretmenin birlikte çalışması, aile katılımının artırılması, okuldaki eğitimin evde devamlılığının sağlanması, eğitimin etkililiğini ve kalıcılığını arttırmaktadır. Aile-öğretmen etkileşimi ile çocukların sosyal açıdan yetkinliklerini destekleyici programlar oluşturulabilir.

- Cinsiyet çocuklar arasında bir farklılık oluşturan önemli bir unsurdur. Eğitim programları planlanırken cinsiyete yönelik ihtiyaçların da göz önünde bulundurulması sağlanabilir. Anne-babalar cinsiyete yönelik sosyal yetkinlik konusunda evde yapabilecekleri uygulamalar açısından bilgilendirilebilir.

- Araştırma Niğde il merkezinde bulunan bağımsız anaokullarında eğitime devam eden çocuklar üzerinde yürütülmüştür. Farklı nitelikteki gruplarda (cinsiyet, yaş, okul öncesine devam süresi, farklı sosyo-ekonomik düzey, farklı sosyal kültürel çevre vb.) benzer çalışmalar planlanabilir.

- Sosyal yetkinliğin gelişimini etkileyen faktörler arasında yer alan kardeşler arası ilişkilerin ve etkileşimlerin çok yönlü incelendiği çalışmalar planlanabilir.

#### 4. KAYNAKLAR

- Alisinanoğlu, F. ve Kesicioğlu, O.S. (2010). Okul öncesi dönem çocuklarının davranış sorunlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi (Giresun İli Örneği). *Kuramsal Eğitim Bilim*, 3 (1), 93-110.
- Alisinanoğlu, F. ve Ulutaş, İ. (2000). Çocuklarda kaygı ve bunu etkileyen etmenler. *Milli Eğitim Dergisi*, 145, 15-19.
- Atılğan, G. (2001). *Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden ve etmeyen ilköğretim I. kademe I. devre çocuklarının sosyal beceri özelliklerinin karşılaştırılması*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Aydın, H. B. (2004). *Çocuk ruh sağlığı*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Büyüköztürk, S. (2010). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. (Altıncı Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Büyüköztürk, S., Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, S. ve Demirel, F. (2016). Bilimsel araştırma yöntemleri (21. baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Campbell, S. B., Shaw, D. S. ve Gilliom, M. (2000). Early externalizing behavior problems: toddlers and preschoolers at risk for later maladjustment. *Development and Psychopathology*, 12, 467–488.
- Çağdaş, A. ve Seçer, Ş. Z. (2011). *Anne baba eğitimi*. Ankara: Eğiten Kitap.
- Çorapçı, F., Aksan, N., Arslan-Yalçın, D. ve Yağmurlu, B. (2010). Okul öncesi dönemde duygusal, davranışsal ve sosyal uyum taraması: sosyal yetkinlik ve davranış değerlendirme-30 ölçeği. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 17(2), 63-74.
- Eisenberg, N., Fabes, R. A., Guthrie, I. K., Murphy, B. C., Maszk, P., Holmgren, R. ve Suh, K. (1996). The relations of regulation and demotivationality to problem behavior in elementary school children. *Development and Psychopathology*, 8(01), 141-162.
- Er Gazeloğlu, C. (2000). *İlkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin psikososyal gelişimine ana baba tutumunun etkisinin incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Eminoğlu, B. (2007). *4-5 yaş çocuklarının sosyal davranışları ile ebeveyn davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Deckard, K., Dunn, J. ve Lussier, G. (2002). Sibling relation ships and social-emotional adjustment in different family contexts. *Social Development*. 11(4): 571-588.

- Dinçer, (1995). *Anaokuluna devam eden 5 yaş grubu çocuklarına kişiler arası problem çözme becerilerinin kazandırılmasında eğitimin etkisinin incelenmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Durmuşoğlu-Saltalı, N. ve Arslan, E. (2012). Ebeveyn tutumlarının anasınıfına devam eden çocukların sosyal yetkinlik ve içe dönüklük davranışını yordaması, *İlköğretim Online*, 11 (3), 729-737.
- Gander, M.J. ve Gardner, H.W. (1998). *Çocuk ve ergen gelişimi*. Yay. Hazırlayan. Bekir Onur. Ankara: İmge Kitabevi.
- Gizir, Z. (2002). *Anaokuluna devam eden dört-beş yaş çocuklarında sosyal davranışların gelişimi ile benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Gülay, H. (2008). *5-6 yaş çocuklarına yönelik akran ilişkileri ölçeklerinin geçerlik güvenirlik çalışmaları ve akran ilişkilerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Gülay, H. (2010). *Okul öncesi çocuklarda akran ilişkileri(1.baskı)*. Ankara: Pegem.
- Gülay, H. ve Akman, B. (2009). *Okul öncesi dönemde sosyal beceriler*. Ankara: Pegem.
- Gümüş, A. (1997). *Üniversite öğrencilerinin sosyal kaygı düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Günindi, N. (2008). *Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden altı yaş çocuklarının sosyal uyum becerileri ile anne-babalarının empatik becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Gür, Ç., Koçak, N., Demircan, A., Baç Uslu, B., Şirin, N. ve Şafak, M. (2015). Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 48-60 ay çocukların sosyal yetkinlik ve davranış durumlarının incelenmesi. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 180(40),13-23.
- Hay, D. E. ve Cook, K. V. (2007). *The transformation of prosocial behavior from infancy to childhood*. C. A. Brownell ve C. B. Kopp (Eds.), *socio emotional development in the toddler years: Transitions transformations* (pp. 100-131). NY: Guilford Press.
- Höglund, W. L. ve Leadbeater, B. J. (2004). The effects of family, school, and classroom ecologies changes in children's social competence and emotional and behavioral problems in first grade. *Developmental Psychology*, 40(4), 533-544.
- Işık, M. (2007). *Anasınıfına devam eden beş-altı yaş çocuklarına sosyal uyum ve beceri ölçeğinin uyarlanması ve uygulanması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Kadan, G. (2010). *Okul öncesi dönem çocuklarında (4-6 yaş) saldırganlık davranışını etkileyen faktörlerin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Kanlıklıçer, P. (2005). *Okul öncesi davranış sorunları tarama ölçeği: geçerlik güvenirlik çalışması*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Karayılmaz, D. (2008). *Ana sınıfına devam eden çocukların duygusal zeka ve sosyal uyum becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Keçecioglu, Ö. (2015). *MEB okul öncesi eğitim programı ve Montessori yaklaşımına göre eğitim alanı 5 yaş çocuklarının sosyal becerilerinin incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Knafo, A. ve Plomin, R. (2006). Prosocial behavior from early to middle childhood: genetic and environmental influences on stability and change. *Developmental Psychology*, 42(5), 771-786.
- Kuyucu Y. (2012). *Duyguları anlama becerileri farklı düzeydeki çocukların (60-72 ay) akranlarına karşı gösterdikleri duygusal ve davranışsal tepkilerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- LaFreniere, P. J., ve Dumas, J. E. (1996). Social competence and behavior evaluation children ages 3 to 6 years: The short form (SCBE-30). *Psychological Assessment*, 8 (4), 369-377.
- Lahey, B., Hammer, D., Crumrine, P. L. ve Foreland, R. L. (1980) Birth orders exinter actions in child behavior problems. *The Journal of Psychology*. 97, 115-125.

- Maccoby E. E. ve Jacklin C. N. (1980). Sex differences in aggression: A rejoinder. *Child Development*, 51(4), 964-980.
- Miller, R. G. Jr. (1991). *Simultaneous Statistical Inference*. New York: SpringerVerlog.
- Owens, E. B. ve Shaw, D. S. (2003). Predicting growth curves of externalizing behavior across the preschool years. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 31(6), 575-90.
- Özbey, S. ve Alisinanoğlu, F. (2009). A study on problem behavior of 60-72 months children who attending public early childhood education institution. *The Journal of International Social Research*, 2(6), 493-517.
- Özdemir, Ş., Vatandaş, C. ve Torlak, Ö. (2009). Sosyal problemleri çözmede aile yaşam döngüsünün (ayd) önemi. *Aile ve Toplum*, 11(4), 7-18.
- Romano, E., Tremblay, R. E., Boulerice, B. ve Swisher, R. (2005). Multi level correlates of childhood physical aggression and prosocial behavior. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 33(5), 565-578.
- Reeve, J., Jang, H., Carrell, D., Jeon, S. ve Barch, J. (2004). Enhancing students' engagement by increasing teachers' autonomy support. *Motivation and Emotion*, 28, 147-169.
- Shrader, W. K. ve Leventhal, T. (1968). Birthorder of children and parental report of problem. *Child Development*, 39, 1165-1175.
- Sarı, E. (2007). *Anasınınna devam eden 5-6 yaş grubu çocukların, annelerinin çocuk yetiştirme tutumlarının, çocuğun sosyal uyum ve becerilerine etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Stacks, A. ve Goff, J. (2006). Family correlates of internalizing and externalizing behavior among boys and girls enrolled in Head Start. *Early Child Development and Care*, 176 (1), 67-85.
- Şehirli, N. (2007). *Çocuk davranışları değerlendirme ölçeğinin geliştirilmesi ve bazı değişkenlere göre incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Taborsky, B. ve Oliveira, R.F. (2012). Social competence: An evolutionary approach. *Trends in Ecology and Evolution*, 16(13), 1-10.
- Topaloğlu, Z. Ç. (2013). *4-5 yaş çocuklarının sosyal yetkinlik, saldırganlık, kaygı düzeyleri ile anne -babalarının ebeveyn öz yeterliği algısı arasındaki ilişkilerin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi, Denizli.
- Uluhurt, F. (2012). *Bazı değişkenlere göre okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 5-6 yaş grubu çocuklarının akeran ilişkileri*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Ural, O., Güven, G., Sezer, T., Azkeskin, K. E. ve Yılmaz, E. (2015). Okul öncesi dönemdeki çocukların bağlanma biçimleri ile sosyal yetkinlik ve duygu düzenleme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Hacettepe University Faculty of Health Sciences Journal*, 1, 589-598.
- Varol, Ş. (1990). *Lise son sınıf öğrencilerinin kaygı düzeylerini etkileyen bazı etmenler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, On dokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.
- Yaralı, T. K. ve Özkan, K.H. (2016). Çocukların (60-72 aylık) sosyal problem çözme becerileri ile sosyal yetkinlik ve davranış durumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Türkiye. Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2, 345-361.